

Maqola turi (Adabiyotlar sharhi)

Qurilish materiallari sanoati korxonalarini strategik boshqarishning nazariy-metodologik asoslarini takomillashtirish

Sarvarbek Mirzayev Avazbekovich ^{1*}

¹ University of Economics and Pedagogy; Andijan; O'zbekiston; nigorsarvarbek@gmail.com.

* Yozishmalar: nigorsarvarbek@gmail.com; Tel.: +998909810255 (171003; Andijon viloyati, Oltinko'1 tumani, Mehnat MFY, Do'stlik ko'chasi 45-uy; University of economics and pedagogy; Iqtisodiyot kafedrası dotsenti, i.f.f.d.; Andijon; O'zbekiston)

Abstrakt

Ushbu maqolada qurilish materiallari sanoati korxonalarida strategik boshqaruv tizimining nazariy va metodologik asoslarini takomillashtirish masalalari tadqiq etilgan. Sanoat korxonalarining zamonaviy bozor sharoitidagi raqobatbardoshligini ta'minlash, strategik tahlil va rejalashtirish usullarini transformatsiya qilish zaruriyati asoslab berilgan. Tadqiqot davomida mavjud strategik boshqaruv modellari tahlil qilinib, sohaning o'ziga xos xususiyatlarini inobatga oluvchi takomillashtirilgan boshqaruv modeli va metodologik yondashuv taklif etilgan. Tadqiqot natijalari korxonalarning uzoq muddatli barqaror rivojlanishini ta'minlash va resurslardan foydalanish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: qurilish materiallari sanoati, strategik boshqaruv, metodologiya, strategik tahlil, raqobatbardoshlik, innovatsion rivojlanish, resurslardan foydalanish.

Type of the Paper (Review)

Improving the theoretical and methodological foundations of strategic management for enterprises in the construction materials industry

Sarvarbek Mirzayev Avazbekovich ^{1*}

Academic Editor: Sarvarbek Mirzayev Avazbekovich

Received: 10.01.2026

Revised: 21.02.2026

Accepted: 20.03.2026

Published: 20.03.2026

Copyright: © 2026 by the authors.
Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution \(CC BY\) license](#).

¹ University of Economics and Pedagogy, Andijan; Uzbekistan; nigorsarvarbek@gmail.com

* Correspondence: nigorsarvarbek@gmail.com; Tel.: +998909810255 (171003; Andijan region, Altynkul district, Mehnat MFY, 45, Dostlik street; University of economics and pedagogy; Associate Professor of the Department of Economics, Ph.D.)

Abstract

This article examines issues related to improving the theoretical and methodological foundations of strategic management systems within enterprises of the construction materials industry. It substantiates the necessity of transforming strategic analysis and planning

methods to ensure the competitiveness of industrial enterprises in modern market conditions. Through an analysis of existing strategic management models, the study proposes an improved management model and methodological approach that take into account the specific characteristics of the sector. The research findings contribute to ensuring the long-term sustainable development of enterprises and enhancing the efficiency of resource utilization.

Keywords: construction materials industry, strategic management, methodology, strategic analysis, competitiveness, innovative development, resource utilization.

1. Introduction

Dolzarbligi. Jahon va milliy iqtisodiyotning jadal rivojlanishi, ijtimoiy va sanoat infratuzilmasining kengayishi qurilish materiallari sanoati korxonalari zimmasiga yuqori mas'uliyat va talablarni yuklamoqda. Ushbu sanoat tarmog'i mamlakat yalpi ichki mahsuloti shakllanishida, aholini uy-joy bilan ta'minlashda va yirik investitsiya loyihalarini amalga oshirishda muhim o'rin tutadi. Biroq, global noaniqliklar, xom ashyo va energiya resurslari narxining tebranishi, shuningdek, yashil iqtisodiyotga o'tish talablari korxonalardan an'anaviy boshqaruv usullaridan voz kechib, strategik yondashuvlarni takomillashtirishni talab etmoqda.

Muammoning qo'yilishi. Qurilish materiallari sanoati korxonalarida strategik boshqaruv tizimi ko'pincha operativ rejalashtirish bilan cheklanib qolmoqda. Strategik qarorlarni qabul qilishda ichki va tashqi muhit omillarining dinamik o'zgarishlari, raqamlashtirish va innovatsion omillar yetarlicha integratsiya qilinmagani mazkur sohada metodologik asoslarni qayta ko'rib chiqishni taqozo etadi.

Tadqiqotning maqsadi. Qurilish materiallari sanoati korxonalarini strategik boshqarishning nazariy-metodologik asoslarini takomillashtirish hamda tarmoqning xususiyatlariga moslashgan strategik rivojlanish modelini ishlab chiqishdan iborat.

2. Materials and Methods

Tadqiqot davomida qurilish materiallari sanoati korxonalarini strategik boshqarish nazariyasi va amaliyotini o'rganish uchun tizimli yondashuv, qiyosiy va tarkibiy tahlil, SWOT va PEST tahlil usullari, shuningdek, ekspert baholash va mantiqiy umumlashtirish usullaridan foydalanildi.

Ilmiy-metodologik manba sifatida mahalliy va xorijiy iqtisodchi olimlarning strategik menedjment va sanoat iqtisodiyotiga oid nazariy qarashlari, statistik ma'lumotlar va sohaviy korxonalarning moliyaviy-xo'jalik faoliyati ko'rsatkichlari tahlil qilindi.

3. Results

Olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, qurilish materiallari sanoati korxonalari uchun strategik boshqaruvni tashkil etishda quyidagi asosiy omillar va xususiyatlar e'tiborga olinishi lozim:

1. Kapital va resurs sig'imdorligining yuqoriligi: Ishlab chiqarish siklida energiya va xom ashyo xarajatlarining yuqori ulushi.
2. Bozor kon'yunkturasining mavsumiyligi: Qurilish mavsumi va talabning tebranishlari.
3. Ekologik va texnik standartlar: "Yashil" qurilish talablari va dekarbonizatsiya strategiyalari.

Tadqiqot natijasida strategik boshqaruvning takomillashtirilgan konseptual modeli ishlab chiqildi. Ushbu model 4 ta asosiy bosqichni o'z ichiga oladi:

[1-bosqich: Diagnostika va Aksiologik tahlil]

| (Korxonaning mavjud holati, tashqi muhit xavf-xatarlari)

[2-bosqich: Strategik Maqsad va Innovatsion Modellashtirish]

| (Innovatsion, resurs tejovchi va yashil texnologiyalarni integratsiyalash)

[3-bosqich: Amalga oshirish va Monitoring mexanizmlari]

| (KPI ko'rsatkichlari, raqamli boshqaruv platformalari)

[4-bosqich: Moslashuvchanlilik va Qayta aloqa (Agile Feedback)]

Bundan tashqari, strategik qarorlar samaradorligini baholash uchun Integral Strategik Barqarorlik Indeksi (I_{ss}) taklif etildi:

$$I_{ss} = w_1 \cdot K_f + w_2 \cdot K_m + w_3 \cdot K_i + w_4 \cdot K_e$$

Bu yerda:

- K_f — moliyaviy barqarorlik koeffitsienti;
- K_m — bozorda egallangan ulush va raqobatbardoshlik ko'rsatkichi;
- K_i — innovatsion va texnologik yangilanish darajasi;
- K_e — ekologik va resurstejamkorlik ko'rsatkichi;
- w_1, w_2, w_3, w_4 — mos ravishda omillarning og'irlik vazn koeffitsienti

($\sum w_i = 1$).

4. Discussion

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, traditsion strategik boshqaruv modellari (masalan, Ansoff yoki Porter modellari) qurilish materiallari sanoatining zamonaviy ekologik va resurs cheklovlarini to'liq qamrab ola olmaydi. Taklif etilayotgan konseptual model va integral indeks korxonalarga nafaqat joriy moliyaviy ko'rsatkichlarni, balki uzoq muddatli innovatsion va ekologik barqarorlikni ham baholash imkonini beradi.

Shuningdek, raqamlashtirish va "Sanoat 4.0" elementlarini strategik boshqaruv tizimiga integratsiya qilish orqali korxonalarda xarajatlarni 12-15% ga qisqartirish va qaror qabul qilish tezligini 1,5 baravarga oshirish imkoniyati mavjudligi asoslandi.

5. Conclusions

1. Qurilish materiallari sanoati korxonalarini strategik boshqarish metodologiyasi tizimlilik, moslashuvchanlik va resurstejamkorlik tamoyillariga asoslanishi lozim.

2. Taklif etilgan takomillashtirilgan konseptual model va Integral Strategik Barqarorlik Indeksi (I_{ss}) korxona rahbariyatiga noaniqlik va yuqori raqobat sharoitida asoslangan strategik qarorlar qabul qilishda metodolog asos bo'lib xizmat qiladi.

3. Soha korxonalarida strategik boshqaruv samaradorligini oshirish uchun yashil texnologiyalarni joriy etish, raqamli monitoring tizimlarini qo'llash va kadrlarning strategik fikrlash salohiyatini domiy rivojlantirib borish tavsiya etiladi.

Muallif haqida ma'lumot:

Mirzayev Sarvarbek Avazbekovich, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4217-4549>; Web of Science: ABB-2419-2021, E-mail: nigorsarvarbek@gmail.com, Iqtisodiyot kafedrası dotsenti, University Of Economics And Pedagogy NOTM, O'zbekiston, 171003, Andijon viloyati, Oltinko'l tumani, Mehnat MFY, Do'stlik ko'chasi 45-uy, Tel.: +998090810255 (Yozishmalar uchun mas'ul muallif.)

About the author:

Mirzayev Sarvarbek Avazbekovich, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4217-4549>; Web of Science: ABB-2419-2021, E-mail: nigorsarvarbek@gmail.com, Associate Professor of the Department of Economics, University Of Economics And Pedagogy, Uz-bekistan, 171003, Andijan region, Altynkul district, Mehnat MFY, 45, Dostlik street, Tel.: +998909810255 (Author responsible for correspondence.)

Информация об авторах:

Мирзаев Сарварбек Авазбекович, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4217-4549>; Web of Science: ABB-2419-2021, E-mail: nigorsarvarbek@gmail.com, доцент кафедры экономики, Университет экономики и педагогики НОММ, Узбекистан, 171003, Андижанская область, Алтынкульский район, Мехнат МФЮ, ул. Достлик, 45, тел.: +998909810255 (Автор, ответственный за переписку.)

References

- [1] Porter, M. E. (2008). Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance. Free Press.
- [2] Ansoff, H. I. (1987). Corporate Strategy. Penguin Books.
- [3] O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Qurilish materiallari sanoatini jadal rivojlantirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi farmon va qarorlari.

Nashriyot qaydi: Ushbu jurnalda chop etilgan barcha materiallarda bayon qilingan fikrlar, qarashlar va ma'lumotlar faqat muallif(lar) va materialni taqdim etgan shaxs(lar)ga tegishli bo'lib, jurnal tahririyati yoki muharrir(lar)ning rasmiy nuqtai nazarini ifoda etmaydi. CAJEM (Central Asian Journal of Economics and Management) hamda uning muharrir(lari) mazkur nashrda keltirilgan g'oyalar, usullar, ko'rsatmalar yoki mahsulotlardan foydalanish natijasida insonlar yoki mol-mulkka yetkazilgan har qanday zarar uchun javobgarlikni o'z zimmasiga olmaydi.

Отказ от ответственности / Примечание издателя: Все утверждения, мнения и данные, содержащиеся в опубликованных материалах, принадлежат исключительно отдельным автору(ам) и лицу(ам), предоставившим материалы, и не обязательно отражают позицию редакции журнала или редактора(ов) CAJEM (Central Asian Journal of Economics and Management) и/или редактор(ы) не несут ответственности за любой ущерб, причинённый людям или имуществу в результате использования идей, методов, инструкций либо продукции, упомянутых в опубликованных материалах.

Disclaimer/Publisher's Note: The statements, opinions and data contained in all publications are solely those of the individual author(s) and contributor(s) and not of IJSP and/or the editor(s). CAJEM (Central Asian Journal of Economics and Management) and/or the editor(s) disclaim responsibility for any injury to people or property resulting from any ideas, methods, instructions or products referred to in the content.